

UGDYMO METODAI

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vienas iš svarbiausių medijų ir informacinio raštingumo ugdymo aspektų yra kritiškas medijose pateikiamos informacijos vertinimas. Kritiškas informacijos vertinimas – tai nuolatinis informacijos (žinių, faktų, duomenų) apdorojimas, procesas, apimantis informacijos priėmimą, suvokimą, analizę, klausimų kėlimą, informacijos panaudojimą. Todėl labai svarbu mokymo procese taikyti aktyvius mokymo metodus, kurie padės mokiniams savarankiškai atrasti, vertinti, pavyzdžiui, radijo ir TV laidas, diskutuoti ginant savo nuomonę. Mokymas(is) turėtų vykti grupėse atliekant tiek analizės, tiek kūrybines užduotis, vykdant projektus, kuriant įtaigius tekstus, reklamas, po to vertinant jų efektyvumą, analizuojant tekstus, laidas, kino filmus.

Mokiniai turėtų būti skatinami taikyti įgytas žinias bei patirtį. Mokykloms siūloma organizuoti išvykas į įžymias vietas, apie kurias sužinota internete. Mokiniai turėtų mokytis naudotis internetu kaip pagalbine mokymosi bei bendravimo priemone; rengti vaizdo, garso ir teksto montažus apie savo vietovę, gamtą, žmones, kalbą, dainas, kultūrą ir jais dalytis su kitomis mokyklomis. Mokiniai reikėtų skatinti dalyvauti kuriant žiniasklaidą, ruošiant pranešimus iš mokyklos gyvenimo spaudai, radijui, televizijai, rašant laiškus redakcijoms; rengti dokumentinius, meninius ir kitokius filmus, rašyti jiems scenarijus; jungtis į radijo būrelius, ruošti dokumentinę ir meninę medžiagą laidoms.

Parngtose medijų ir informacinio raštingumo pamokose pateikti teorinės medžiagos analizės metodai bei praktinės veiklos užduotys:

- **tyrinėjimo užduotys** skirtos informacijos šaltinių paieškai, duomenims rinkti, surinktų duomenų analizei ir apibendrintoms išvadoms daryti;
- **kritinio mąstymo užduotys** skirtos medijose pateiktų informacijos šaltinių analizei, kritiniam vertinimui, problemėms, diskusiniams klausimams kelti ir sprendimų paieškai;
- **kūrybinės užduotys** skirtos medijų ir žiniasklaidos pranešimams kurti.

PAMOKOSE NAUDOJAMŲ MOKYMO METODŲ APRAŠAI

SKAITYMAS IEŠKANT PRASMĖS

Trumpai apie metodą. Tai metodas, kuris padeda mokiniams kritiškai įvertinti perskaitytą tekstą nurodytais aspektais. „Skaitymas ieškant prasmės“ moko skaityti ir analizuoti tekstą, susidaryti ir pagrįsti nuomonę ir suformuluoti kruopščiai apgalvotus argumentus.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

- 1. Etapas prieš skaitymą.** Šiame etape mokiniai individualiai analizuoja tam tikrus teksto teiginius dar prieš jo skaitymą. Mokytojas gali paklausti mokinį, ar jie sutinka su teiginiu, ar ne.
- 2. Skaitymo etapas.** Šiame etape skaitymas įgauna prasmę. Kiekvienas mokinys individualiai ieško faktų, patvirtinančių arba paneigiančių tei-

ginius, todėl atidžiai ieško tekste svarbios informacijos.

3. Etapas po skaitymo. Dirbdami grupėmis mokiniai aptaria savo argumentus nurodytiems teiginiams pagrįsti. Mokiniai turi prieiti prie bendros nuomonės apie kiekvieną teiginį. Mokiniams dirbant, mokytojas stebi klasę ir klausosi, apie ką mokiniai diskutuoja grupėse. Jeigu grupės nariams nepavyksta prieiti prie bendros nuomonės, mokytojas konsultuoja juos, pateikdamas faktų, pagrindžiančių vieną ar kitą nuomonę.

4. Darbo grupių rezultatų pristatymas ir apibendrinimas.

Šaltinis: Silver H. ir kt. Mokytojas strategas. Kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą, Vilniaus tarptautinė mokykla, UAB Rgrupė, 2012, p. 83–94 p.

PALYGINIMAS IR SUGRETINIMAS

Trumpai apie metodą. Tai metodas, kuris padeda geriau suprasti turinį, pagrindines idėjas, detales. leškant panašumų ir skirtumų ugdomas mokinių gebėjimas lyginti. Šis mokymo metodas apima keturių etapų mokymosi procesą: 1) apibūdinti kiekvieną teiginį atskirai, naudoti kriterijus; 2) lyginimo lentelėje pažymėti svarbiausius panašumus ir skirtumus; 3) suformuluoti ir aptarti apibendrinimus ir išvadas; 4) apibendrinti žinias atliekant praktinę užduotį.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

1. Pasirinkite du atskirus dalykus, sąvokas ar tekstus, kuriuos mokiniai turi lyginti ir gretinti.
2. Įvardykite lyginimo tikslą, atsakydami į klausimus: Kodėl nusprendėte mokiniams duoti lyginimo užduotį? Ką jie sužinos lygindami? Pavyzdžiui, palyginę žurnalistinį ir literatūrinį pasakojimą, mokiniai išsiaiškina, kokie pagrindiniai principai būdingi žurnalistiniam pasakojimui bei pabandys šiais principais besivadovaudami sukurti žurnalistinį pasakojimą.
3. Supažindinkite mokinius su analizės kriterijais.

4. Tegul mokiniai pagal šiuos kriterijus apibūdina lyginamus dalykus. Paaiškinkite mokiniams, kaip naudotis lyginimo lentele surašant joje lyginamų dalykų panašumus ir skirtumus.

5. Padėkite mokiniams apibendrinti užduodami tokius klausimus:

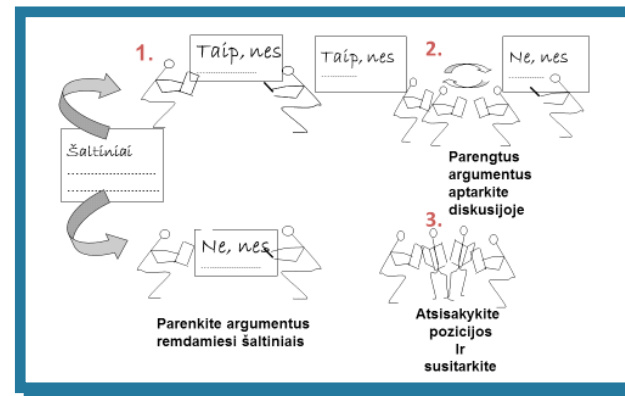
- Ar šie du dalykai labiau panašūs, ar skiriasi?
- Kuris skirtumas svarbiausias? Kokios yra šio skirtumo priežastys ir pasekmės?
- Kokias galėtumėte padaryti išvadas?

6. Mokykite mokinius savarankiškai taikyti šį metodą: mokykite suformuluoti kriterijus, apibūdinti lyginamus dalykus, nustatyti jų panašumus ir skirtumus.

Šaltinis: Silver H. ir kt. Mokytojas strategas. Kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą, Vilniaus tarptautinė mokykla, UAB Rgrupė, 2012, p. 71–82.

AKADEMINĖ KONTRAVERSIJA

Trumpai apie metodą. Šis metodas tinka temai, kurioje yra du ar daugiau konfliktinių požiūrio taškų ir nė vienas iš jų nėra akivaizdžiai pranašesnis už kitą.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

- Kiekvienas mokinys gauna vieną iš dviejų priešingų požiūrio taškų. Kiekvienas mokinys individualiai išsinagrinėja medžiagą ir pasirengia argumentus apginti savo požiūrio tašką. Kad tai būtų lengviau padaryti, galima susiporuoti su kitu mokiniu, besirengiančiu ginti tą patį požiūrio tašką ir argumentus pasiruošti kartu. Galima dirbti ir grupėmis.
- Kai mokiniai pasirengs argumentus, atsitiktine tvarka sudarykite poras, turinčias skirtingas pozicijas. Arba galima sugrupuoti po keturis mokinius, iš kurių du

turi vienokius požiūrio taškus, o kiti du – kitokius. Kiekvieno požiūrio atstovai paileiui kuo labiau įtikinamai pristato savo poziciją. Savo poziciją pristatant vienai pusei, kitai visai neleidžiama kištis.

- Mokiniai atvira diskutuoja, smarkiai kritikuodami priešingą pusę ir atremdami jų pusei išsakytą kritiką.

Po diskusijos mokiniai pasikeičia pozicijomis ir kitą poziciją pristato taip kruopščiai, visapusiškai, įtikinamai ir tvirtai, kaip tik gali. Geriausia mokinius apie tai iš karto perspėti, kad jie labiau klausytųsi priešinininko kalbų! Tačiau jei norite iškrėsti išdaigą, pasakykite tai

mokiniams netikėtai ir atkreipkite jų dėmesį į tai, ar jie gerai klausėsi.

- Integracija: mokiniai atsisako savo pozicijų, mėgina susitarti ir priėti prie vienos nuomonės sintetindami tas dvi pozicijas.
- Mokinių refleksija susijusi su jų, kaip poros / grupės, veikla:
 - kokiais dviem būdais mūsų pora / grupė veikė gerai?
 - koku būdu kitą kartą galėtume dirbti geriau?

Šaltinis: Petty G., Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius, Tyto alba, 2008, p. 198–200.

Trumpai apie metodą. „Durstinys“ yra vienas veiksmingiausių mokymosi bendradarbiaujant metodų. Mokslininkai tvirtina, kad mokymasis bendradarbiaujant padeda mokiniams pasiekti kur kas geresnių mokymosi rezultatų negu konkurencinis arba savarankiškas mokymasis. Tyrimais nustatyta, kad mokymasis bendradarbiaujant gerina mokinių pasiekimus, pagerėja mokinių motyvacija ir bendradarbiavimo / mokėjimo dirbti kartu gebėjimai (tai yra ypač aktualu šiuolaikinėje visuomenėje), mokiniai padeda vieni kitiems išmokyti duotą medžiagą. Mokymasis bendradarbiaujant ugdo mokinių gebėjimą argumentuoti, rasti naujus sprendimus, pritaikyti žinias naujame kontekste, gerina mokinių tarpusavio santykius (mokiniai tampa draugiškesni, labiau pažįsta vienas kitą), o tai kelia mokinių mokymosi motyvaciją.

Tam, kad šis metodas turėtų didžiausią naudą ir veiksmingumą, visų pirma mokiniai šiuo metodu turi nuolat dirbti, kad įgytų patirties ir išsiugdėtų darbo šiuo metodu gebėjimus.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

- Temos paskelbimas. Kokios temos tinka „Durstinio“ metodui? Planuojant

pamoką, kurioje bus taikomas šis metodas, geriausia rinktis temą, susidedančią iš trijų–penkių potemių arba sričių.

- Darbas „namų grupėmis“. Šiame pirmame „Durstinio“ metodo etape kiekviena mokinių „namų grupė“ gauna po vieną skirtingų potemių medžiagą. Iš pradžių mokiniai pateiktą medžiagą išsianalizuoja individualiai, paskui visi kartu ją peržvelgia, padiskutuoja, susitaria ir išrenka svarbiausius aspektus. Šiame etape mokytojas tarsi atsitraukia ir leidžia mokiniams aktyviai įsitraukti į mokymosi veiklą. Kol mokiniai dirba, mokytojas stebi procesą. Edukologai teigia, kad tam tikrais atvejais jis turi ir gali įsiterpti į grupės darbą ir padėti, pavyzdžiui, kai darbo grupėje nukrypstama nuo temos, kyla klausimų, nesutarimų, trūksta informacijos, kažkas neįsitraukia į darbą. Jei viskas vysta sėkmingai, mokytojas yra aktyvus mokymosi proceso stebėtojas iki mokinių darbo pabaigos. Sėkmingam darbui grupėmis labai didelę įtaką turi ir mokytojas.

Susėdimas grupėmis. Pasiskirstymas vaidmenimis. Skirstant mokinius į grupes atsižvelgiama į kiekvieno mokinio stipriąsias puses. Darbas grupėmis našiausias tuomet, kai grupėje yra įvairių gabumų mokinių (vieni geba išsiaiškinti sąvokas, kiti yra kūrybiški, tretieji moką sisteminti, apibendrinti informaciją, ketvirtieji detalizuoti). Vienas iš sėkmingo darbo grupėmis principų yra individu-

ali kiekvieno grupės nario atsakomybė. Tuo tikslu mokiniai grupėje pasiskirsto atliekamais vaidmenimis, žino, kad kiekvienas atsako už savo darbą, ir įneša savo indėlį į bendrą rezultatą. Šiuo atveju kiekvieno mokinio atsakomybė yra labai didelė, nes kiekvienas iš jų taps tam tikros srities ekspertu ir tai, ko pats išmoko dirbdamas savo grupėje, turės perteikti kitiems grupės nariams, ir jau nelabai galės pasinaudoti kitų grupės narių darbo vaisiais (tai yra įmanoma atliekant darbą grupėse). Kiti veiksniai, darantys įtaką sėkmingam grupių darbui, tai grupės dydis (3–5 mokiniai), lytis (dažniausiai dirbama mišriomis grupėmis, bet gali dirbti atskirai berniukai ir mergaitės, jei norima, kad išryškėtų, ar jų nuomonės skiriasi, ar yra panašios).

- **Persigrupavimas. Darbas „ekspertų“ grupėse.** Mokiniai sugrupuojami į naujas „ekspertų“ grupes. Kiekvienoje „ekspertų“ grupėje yra po mokinį iš kiekvienos „namų grupės“. Šiame etape mokiniai tampa ekspertais, kurie apie tam tikrą potemę įgytas žinias perteiks „ekspertų“ grupėse. Kiekvienas iš jų atlieka dvejopą vaidmenį: viena vertus, jie yra mokytojai ir perteikia tai, ką patys sužinojo ir išmoko, taip pat jie yra ir mokiniai, nes gauna naujos informacijos iš kitų darbo grupių atstovų ir turi ją užfiksuoti.

- **Grįžimas į „namų“ grupę. Žinių „pasidalijimas“.** Grįžę į „namų“ grupes mokiniai tarpusavyje pasidalija tuo, ką

sužinojo iš kitų ekspertų, patikslina ir papildo vienas kito žinojimą, turi gali- mybę išsiaiškinti, pasitikslinti, kas buvo neaišku, ir aptarti, apibendrinti sukauptą informaciją.

- **Įsivertinimas.** Taikant šį metodą mokinių žinios tikrinamos ir vertinamos dviem būdais. Pirmia, įvertinamas mokinių individualus darbas, t. y. kaip kiekvienam mokiniui pasisekė atlikti eksperto vaidmenį ir išsiaiškinti kitiems tai, ką sužinojo. Antra, jie aptaria ir įsivertina bendrą darbą: kaip efektyviai jiems pavyko dirbti kartu grupėse. Taigi mokiniai gauna ne tik individualų įvertinimą, bet ir grupės darbo įvertinimą. Įrodyta, kad abu metodai didina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, gerina tarpusavio santykius, motyvaciją, akademinis rezultatus.

„Mokytojo TV“¹ pateikta šio metodo taikymo pamokoje vaizdo medžiaga.

Šaltinis: Silver H. ir kt. Mokytojas strategas. Kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą, Vilniaus tarptautinė mokykla, UAB Rgrupė, 2012, p. 189–200.

¹ <http://mokytojo.tv.blogspot.lt/2014/10/mokymasis-filmas-durstinio-metodas.html>

NAUJOJI AMERIKIETIŠKA PASKAITA

Trumpai apie metodą. Naujoji amerikietiška paskaita – tai strateginis pamokos organizavimo būdas. Šis mokymo metodas padeda atsakyti į du klausimus: 1) Kaip tiesioginį mokymą taikyti turinio žinioms įsisavinti? 2) Kaip patobulinti tradicinę paskaitą pagal naujausius mokslinių tyrimų duomenis, t. y. kaip padaryti informaciją lengviau įsimenamą.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

1. Sudominkite mokinius: užduokite provokuojamą klausimą arba pratimą („kabliuką“). Paskui leiskite pasižymėti mintis ir pasidalyti jomis, o tada susieki-
te mokinių atsakymus su nauju turiniu.

2. Išdalinkite mokiniams parengtą specialią lentelę (arba kartu su mokiniais sukurkite tokią lentelę).

3. Pristatykite informaciją: kad ji taptų gyvesnė ir lengviau įsimenama, naudokite girdimąsias, fizines, kinestetines ir (arba) emocines priemones.

4. Vis stabtelkite kas kokias penkias minutes. Leiskite mokiniams peržvelgti ir apdoroti naujas žinias, užduokite jiems klausimų, skatinančių įvairų mąstymą.

5. Leiskite mokiniams įvertinti ir apmąstyti pamokos turinį ir eigą.

6. Įvertinkite žinias, duodami mokiniams apibendrinamąją užduotį.

Šaltinis: Silver H. ir kt. Mokytojas strategas. Kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą, Vilniaus tarptautinė mokykla, UAB Rgrupė, 2012, p. 23–36.

Trumpai apie metodą. Šis metodas moko aktyviai dalyvauti grupės diskusijoje, nenukrypti nuo temos ir į ją įsigilinti. Diskusijos mūsų gyvenime turi didelę reikšmę, mokykloje diskusija skatina asmenybės intelekto raidą. Mokiniai diskutuodami mokosi labai svarbių gebėjimų: išklausti, sujungti informaciją į visumą, reaguoti į įvairias mintis, o paskui pagal jas susidaryti nuomonę ir įsitikinimus. Gera diskusija nėra atsitiktinumas. Kad diskusija būtų gera, ją reikia kruopščiai suplanuoti, todėl siūloma taikyti metodą „Žinių ratelis“.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

1. Diskusijos temos ir tikslo paskelbimas. Renkantis pamokos turinį, ieškoma tokių temų, kurios paskatintų pasiginčyti, turėtų potekstę, būtų mokiniams aktualios ir įdomios. Kai paskelbiama tema, įvardijamas ir diskusijos tikslas: ar mokiniai turėtų įgyti naujų žinių, susidaryti ir išdėstyti savo nuomonę, išanalizuoti žiniasklaidos įtaką, informacinių tinklų sąsajas, išvelgti paslėptą informaciją, įsijausti į socialinį vaidmenį ar pan.
2. Pasiskirstymas grupėmis. Mokiniai gali išsiskaičiuoti pirmais – penktais. Mokytojas tiksliai nustato kiekvienos komandos vietą ir aiškiai pažymi po-

pieriuje, pvz.: „Žurnalistų 1-asis ratelis“, „Žurnalistų 2-asis ratelis“ ir t. t. Sustumiami suolai ir parodoma, prie kurių turėtų sėdėti kiekviena grupė arba, jei dirbama bibliotekoje ar salėje, mokytojas aiškiai pažymi tas patalpos vietas, kur turėtų susėsti kiekvienas ratelis. Jei mokiniams reikės stebėti vaizdo medžiagą, patogiausia juos susodinti U forma priešais kompiuterį.

3. Suformuojamas tikslinis – vedamasis klausimas. Užduodamas atvirojo tipo klausimas, kuris sudomintų mokinius. Nuo suformuluoto vedamojo klausimo rutuliosis visa tolesnė kiekvieno ratelio diskusija. Tikslinis klausimas turi būti aiškus, išsiskiriantis, probleminis. Jis turėtų paskatinti mokinius gyvai diskutuoti, ieškoti įrodymų savo nuomonei pagrįsti ir padėti nenukrypti nuo temos. Mokiniais duodama šiek tiek laiko pagalvoti ir trumpai pasižymėti ant lapelių pirminius atsakymus, asmenines nuomones ir pastabas.

4. Diskusija susibūrus į mažas grupes. Mokiniai skatinami išsakyti mintis ir palyginti, ar jos sutampa su kitų grupės narių mintimis. Po tikslinio klausimo pateikiama kitų įvadinųjų klausimų, kurių įgytą patirtį su diskusijos tema (poteme). Taip pat sužadinti susidomėjimą. Mokiniai aptaria įvadinį klausimą ir dalijasi, ką jie jau žino iš savo patirties arba iš analizuojamos medžiagos. Ap-

galvojama, kokių jiems prireiks *informacijos šaltinių*, kad galėtų dalyvauti diskusijoje (pvz., mokytojas parodo vaizdinę medžiagą arba nurodo vaizdo medžiagos prieigą internete). Tada pasako nuomonę ir sugretina su grupės narių mintimis.

5. Visos klasės diskusija. Taikoma įvairių *apklausos ir apibendrinimo būdų*, kad diskusija būtų darni, ir mokiniai sukelktų savo mintis. Mokytojas gali parašyti apibendrinamąjį klausimą lentoje ir pasiūlyti į jį įsigilinti. Tada grupėms duoti popieriaus lapą, kad mokiniai pasižymėtų keletą pastabų arba nubraižytų paprastą schemą, iliustruojančią jų atsakymą. Svarbu taikyti įvairius apklausos metodus, kad diskusija būtų turininga, pvz.: *savanorių kvietimas* (kas nori pasisakyti, pakelia ranką); *kvietimas atsitiktine tvarka* (mokytojas pasirenka, kuriam pasisakyti); *mokinių kvietimas* (vienas mokinyš užduoda klausimą kitam); *klausinėjimas ratu* (pasisako visi mokiniai iš eilės); *klasės apklausa* (nuomonę išsako visi mokiniai vienu metu, pvz., pakeldami ranką arba parodydami kitokį ženklą); *klausimo nukreipimas kitam* (vieno mokinio klausimą nukreipiame kitam mokiniui arba visai grupei). Diskusijos metu pagrindines mokinių mintis mokytojas rašo lentoje, prieš klasę pastatytame stende arba rodo ekrane. Susijusius ir sutampančius teiginius siūloma sujungti linijomis. Diskusijai

patikslinti kaskart vis prašoma mokinių pakartoti tai, kas buvo pasakyta anksčiau ir išdiskutuota grupėse. Maždaug kas penkias minutes stabtelima diskusijai apibendrinti: prašoma, kad mokiniai savais žodžiais perpasakotų iki to momento išsakytas mintis, o pabaigoje visi drauge apibendrina tai, kas svarbaus buvo pasakyta. Siūloma mokiniams apmąstyti diskusiją ir dalyvavimą joje.

6. Diskusijos apibendrinamoji užduotis. Tikslinga skirti mokiniams užduotį, kad jie galėtų praktiškai pritaikyti per diskusiją įgytas žinias. Tokia užduotis galėtų būti: parašyti straipsnį, apibendrinantį visas išsakytas nuomones, apginti savo nuomonę, parengti grupinį projektą, atlikti tyrimą naudojant interviu, parengti vaizdinį pristatymą ir pan.

Šaltiniai: Silver H. F., Strong R. W., Perini M. J. Mokytojas strategas. Kaip kiekvienai pamokai pasirinkti tinkamą, tyrimais pagrįstą mokymo metodą, Vilniaus tarptautinė mokykla, UAB Rgrupė, 2012, p. 231–233.

Arends R. I. Mokomės mokyti. Vilnius, Margi raštai, 2008, p. 390–395.

Metodiniai patarimai mokytojui. Atlikdami medijų teksto analizę mokiniai stebi tą pačią medžiagą kelis kartus ir kreipia dėmesį į skirtingus audiovizualinius komunikacijos aspektus: kameros padėtį (rakursą), planų parinkimą, pasirinktą garso efektą, žodžių prasmę, montažą. Taip pat nustatomas pranešimo kūrėjas, nagrinėjama žinia, kurią siunčia pasirinktas pavyzdys, tikslinė auditorija, kuriai skirtas pranešimas, tekstas, potekstė, technikos.

Atlikdami medijų teksto analizę koncentruojamės į vieno teksto detales, todėl tikslinga pasirinkti gan trumpus tekstus – muzikinius vaizdo klipus, komercines reklamas, TV laidų ar filmų anonsus, vaizdo reportažus iš internetinio naujienų portalo.

Geriausia yra pasirinkti pavyzdį, kurį mokiniai žino. Tokią analizę galima apibūdinti kaip „į pažįstamą pažvelgti tarsi į nepažįstamą“ – pasirinkus pavyzdį, kurį mokiniai gerai žino, paraginti juos įsižiūrėti, kaip jis sukurtas iš atskirų elementų, kodėl sukonstruotas būtent tokiu būdu. Todėl gali kilti daugybė diskusijų apie tekstų prasmes. Šios analizės tikslas – ne rasti bendrą nuomonę, priimti bendras išvadas, tačiau padėti mokiniams sistemiškai, kruopščiai atlikti analizę. Mokiniai skatinami išsakyti savo nuomonę, o ne iš karto įvertinti.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai:

Pirmas etapas – detalus teksto apibūdinimas. Teksto analizė paprastai prasideda nuo aprašymo: visų pirma mokinių prašoma nustatyti ir išvardyti viską, ką jie mato ir girdi tekste. Šiame etape mokytojas gali uždengti ekraną ir paprašyti mokinių gerai įsiklausyti į tai, ką jie girdi garso takelyje. Mokiniai turi apibūdinti muzikos stilių, garso efektus, žodžius, kalbėtojo (-ų) balso toną, kaip panaudojamos tylos pauzės. Tuomet mokytojas išjungia garso takelį ir prašo mokinių susitelkti į vaizdus, pavyzdžiui, stabdydamas kadrus. Čia dėmesys skiriamas rodomiems vaizdams, nusakant tokius elementus kaip aplinka, apipavidalinimas, personažų kūno kalba, spalvų panaudojimas. Atkreipiamas dėmesys į tai, kaip yra rodoma – kokie naudojami planai, kameros rakursas, kompozicija, šviesa. Atsižvelgiama ir į tai, kaip montuojami kadrai, koks perėjimas iš vieno plano į kitą.

Antrasis etapas – mokiniai kviečiami apsvarstyti teksto prasmę, apžvelgti įvairių sudėtinųjų elementų keliamas asociacijas ir prasmes, kurios jiems būdingos. Nustatoma, kokias vertybes siūlo tekstas.

Pavyzdžiui, mokiniai gali aptarti garso efektų ar kadro seką, įvardyti, ką tai jiems primena. Padiskutuoti, kokią nuotaiką ar

atmosferą kuria pasirinktas apšvietimas ir spalvos, ar panagrinėti, kaip kameros padėtis, pasirinkti kadrai įtraukia žiūrovus į sceną. Čia galima atlikti „pakeitimo testą“ ir pakviesti mokinius įsivaizduoti, kaip kinta reikšmė, jei pakeičiamas vienas kuris elementas – pritaikytas kitas muzikinis garso takelis, kitaip pavaizduotas personažas, pasirinktas kitoks grafinis dizainas.

Trečiasis etapas – mokiniai paprašomi įvertinti tekstą kaip bendrą visumą:

- nustatyti, koks yra nagrinėjamo medijų teksto tikslas,
- kuo išsamiau apibūdinti, kokiai tikslinei grupei (pvz., kokio amžiaus, lyties, pažiūrų asmeniui) jis skiriamas,
- kokia šio teksto siunčiama pagrindinė žinutė,
- numatyti, kokį poveikį šis tekstas gali turėti žiūrovui. Tikslinga įvardyti, jei analizuojamas pavyzdys turėjo atgarsio visuomenėje, diskutuoti, kodėl taip nutiko,
- svarbus nagrinėjimo aspektas: analizuojamas lyčių pristatymas, kreipiamas dėmesys, kaip vaizduojami vyrai, moterys ir kokiomis priemonėmis pasinaudojama tokiam vaizdavimui, kokie pristatomi jų elgesio modeliai, ar pastebimi rasiniai ir etniniai ar kiti stereotipai,
- šie vertinimai gali sietis ir su vertėmis ar ideologijomis, kurias mokiniai nustatė tekste: pavyzdžiui, nagrinėdami TV reklamas jie veikiausiai atras, kad produktams priskiriamos tam tikros kokybinės

charakteristikos, kurias priimta traktuoti kaip teigiamas: produktas „natūralus“, „mokslininkų patvirtintas“, „rankų darbo“ ar pan., jis „padės“ vartotojui tapti geresniam / patrauklesniam,

- vertinimai susiję ir su teksto „kokybe“ – kiek efektyvus bandymas mus įtikinti ar perduoti žinią; kokybė čia siejama ir su estetiniu poveikiu. Vienas iš pasiekimų – mokiniai sugeba suprasti, kaip teksto kūrėjams pavyko (ar kaip tik nepavyko) sukelti žiūrovų susižavėjimą ir pritarimą,
- nagrinėjant filmus patartina diskutuoti, kas lemia filmo sėkmę: temos aktualumas, personažų tikroviškumas, naujos idėjos, kūrybiškumas, technologinės naujovės.

Svarbu, kad mokiniai savo nuomonę pagrįstų konkrečiais pavyzdžiais iš analizuojamo medijų teksto.

Trumpai apie metodą. Debatų tikslas – įtikinti trečiąją, neutralią teisėjų grupę, kad jūsų argumentai yra geresni už oponentų argumentus.

Debatų dalys:

1. Rezoliucija (tema). Tam, kad įvyktų bet kokia diskusija, reikia turėti, apie ką diskutuoti. Edukaciniuose debatuose tas kažkas ir yra rezoliucija. Dažniausiai ji prasideda žodžiais „Teigiama, kad...“ Kiekviena mokomųjų debatų forma turi skirtingas rezoliucijas.

2. Teigiančioji pusė. Debatuose teigiantysis arba teigiantieji stengiasi įtikinti teisėją, kad rezoliucija visada arba dažniausiai yra teisinga.

3. Neigiančioji pusė. Neigiantieji siekia įrodyti teisėjui, kad rezoliucija yra klaidinga, arba kad teigiantieji klaidingai, arba netinkamai ją interpretuoja.

4. Argumentai. Savo pozicijos teisingumą geriausia įrodyti argumentais. Tai reiškia, kad jūs suteikiate teisėjui pagrindą tikėti jos teisingumu. Argumentai gali būti silpni arba stiprūs. Žinoma, jūs norėsite suformuluoti pačius stipriausius, labiausiai įtikinančius argumentus. Teisėjai, kurių dauguma yra buvę debatuotojai, yra labai skeptiški. Taigi jie norės matyti, kad jūs labai gerai apgalvojote tiek savo, tiek galimus priešininkų

argumentus ir kad jūsų argumentai gali atlaikyti priešininkų puolimus.

5. Įrodymai. Kartu su argumentais privaloma pateikti ir įrodymų, kurie paremtų komandos išvedžiojimus. Štai pavyzdys: jūs teisinatės mamai, kad pavėlavote į mokyklą, nes buvote sustojęs padėti pakeisti nuleistą padangą. Tai gera priežastis pavėluoti. Šį argumentą mamai (o debatuose – teisėjui) įrodote suplėšytais džinsais ir purvinomis rankomis. Įrodymas paremia jūsų argumentą. Debatuose įrodymai randami ieškant ekspertų nuomonės apie vieną ar kitą argumentą.

6. Kryžminė apklausa. Dažniausiai, nors ne visada, kiekvienam debatuotojui yra suteikiama galimybė atsakyti į priešininko klausimus. Klausimai gali padėti išsiaiškinti priešininkų poziciją, aptikti trūkumų jų kalbose. Čia gautą informaciją jūsų partneris gali panaudoti savo kalboje.

7. Sprendimas. Išklause debatų, abiejų komandų argumentų, teisėjai savo biuleteniuose pažymi, kuri komanda geriau įrodė savo poziciją, t. y. kuri komanda laimėjo.

Metodo organizavimo / taikymo žingsniai.

Debatuojant reikia laikytis tam tikros struktūros. Tai reiškia, kad kiekvienas žmogus turi galimybę kalbėti, klausinėti ir paruošti savo argumentus. Karlo

Popperio debatų programos struktūra yra tokia:

Kalbėtojas	Laikas
T1 (1-as teigiantysis)	6 minutės
N3 (3-ias neigiantysis) ir T1 (1-as teigiantysis)	2 minutės (kryžminė apklausa)
N1 (1-as neigiantysis)	6 minutės
T3 (3-ias teigiantysis) ir N1 (1-as neigiantysis)	2 minutės (kryžminė apklausa)
T2 (2-as teigiantysis)	6 minutės
N1 (1-as neigiantysis) ir T2 (2-as teigiantysis)	2 minutės (kryžminė apklausa)
N2 (2-as neigiantysis)	6 minutės
T1 (1-as teigiantysis) ir N2 (2-as neigiantysis)	2 minutės (kryžminė apklausa)
T3 (3-ias teigiantysis)	5 minutės
N3 (3-ias neigiantysis)	5 minutės

Kalbėtojų vaidmenys

Debatų sėkmė priklauso nuo visos komandos darbo. Kaip ir bet kokiaje komandoje, kiekvienas narys turi savo vaidmenį. Štai kiekvieno komandos nario užduotys:

T1 (1-as teigiantysis kalbėtojas) **6 min.:**

- pasveikina oponentus, teisėjus, auditoriją, pristato komandos narius, primena debatų temą, paaiškina (apibrėžia) pagrindinius temos žodžius ar jų junginius,
- paaiškina komandos nuostatą debatuojamos temos atžvilgiu, pasako, apie ką konkrečiai kalbės kiekvienas komandos narys,
- pateikia savus argumentus, juos analizuoja. Baigia kalbą sakydamas, kad yra pasiruošęs kryžminei apklausai.

N3 (3-ias neigiantysis kalbėtojas) **3 min.:**

N3 klausinėja T1-ąjį, stengdamasis pakenkti jos / jo argumentams, arba prašo paaiškinti kai kuriuos kalbos momentus. T1 privalo į visus klausimus atsakyti. Jei T1 į klausimą atsako, kad „apie tai kalbės 2-asis arba 3-iasis kalbėtojas“, reikia pasirūpinti, kad jie tikrai apie tai kalbėtų. Kryžminė apklausa parodo, kaip atidžiai debatuotojai seka vieni kitų kalbas, kaip sugeba pastebėti net ir mažiausią netikslumą priešininko kalboje. Pavyzdžiui, jei kalbantysis sako „labai mažai žmonių tai žino...“, priešininkas visuomet gali įvairinti jį į kampa prašydamas patikslinti

„kiek tai yra labai mažai“ ir t. t.
N1 (1-mas neigiantysis kalbėtojas) **6 min.:**

- kaip ir T1, pasveikina dalyvius, sutinka su temos apibrėžimu arba jį atmeta ir pasiūlo savo alternatyvą. Patartina vengti debatų apibrėžimų,
- atmuša T1 argumentus,
- pateikia savo komandos nuostatą debatuojamu klausimu, paskirsto kalbėtojų vaidmenis,
- pateikia savo argumentus ar argumentą. Kokią strategiją debatuojujai pasirinkę, t. y. ar pirma atmušti priešininko argumentus, o po to pristatyti savus, ar atvirksčiai, priklausomai nuo jų pačių. Svarbu, kad viskas vyktų logiškai ir nuosekliai,
- N1 baigia kalbą, kaip ir T1, pasakydamas, kad jis pasiruošęs kryžminei apklausai. Jį 2 min. klausinėja T3.

T2 (2-as teigiantysis kalbėtojas) **6 min.:**

- atremia N1 argumentus ir užglaišto teigiančiųjų komandai padarytą žalą,
- išsamiai aiškina savo argumentus, paremia juos įrodymais,
- kiek įmanoma stengiasi atkreipti dėmesį į savo komandos pranašumą prieš neigiančiąją komandą.

T2-ąjį **2 minutes** klausinėja N1.
N2 (2-as neigiantysis kalbėtojas) **6 min.:**

- atremia T2 argumentus ir bando atstatyti komandai padarytą žalą,
- toliau aiškina savo argumentus, paremia juos įrodymais,

- kaip ir T2, bando atkreipti teisėjų ir auditorijos dėmesį į neigiančiosios komandos pranašumus prieš teigiančiąją.

N2-ąjį **2 minutes** klausinėja T1.

T3 (3-ias teigiantysis kalbėtojas) **5 min.:**

- atremia neigiančiosios komandos argumentus ir jų įrodymus,
- nauji argumentai draudžiami. Galima naudoti naujus pavyzdžius,
- pabrėždamas stipriąsias savo komandos puses, parodo galutinį kontrastą tarp abiejų bylų. Po šios kalbos kryžminė apklausa nevyksta.

N3 (3-ias neigiantysis kalbėtojas) **5 min.:**

- daro viską tą patį kaip ir T3, akcentuodamas stipriausius savo komandos punktus ir nepateikdamas naujų argumentų.

Šaltiniai:

Debatų programa jaunimui. Debatų taisyklės. http://www.debate.lt/index.php/LT_LT/debatu-taisykles, žiūrėta 2015-07-27.

Informaciją apie World Schools Debating Championships galite rasti: <http://www.schoolsdebate.com>, žiūrėta 2015-07-27.

Debatų metodas plačiau pristatomas „Mokytojo TV“ mokomajame filme „Debatų“: <https://youtu.be/bQxr0JUi4-M>.

TRIKOJĖ TABURETĖ

Padėti mokiniams suformuoti aiškia nuomonę sunku, bet įmanoma. Mokytojas turi skatinti atvirą kritinį požiūrį ir ryžtą prireikus suabejoti. Jeigu mokinius skatinsite akiai laikytis konkretaus požiūrio, jiems neliks galimybės pabandyti suformuluoti savo nuomonę. Tuomet, neturėdami tikrų faktų, jie juos sukurs, o tai nieko gero neduoda nei jiems, nei visuomenei.

Nuomonę galite formuoti suformuluodami ją pagrindžiančius faktus, vertybes ir nuostatas bei jungtį tarp jų ir nuomonės. Nuomonę galite pulti, kritikuoti tas „tris kojas“ ir jų jungtį su nuomone. Kad nuginčytumėte schemeje pateiktą Džo argumentą, turite pašalinti vieną iš trijų to argumento ramsčių arba jų priežastį. Jeigu dings ryšys tarp nuomonės ir atramų, vėlgi taburetė nuvirs. Papasakokite mokiniams apie tokį būdą formuoti nuomonę ir paskatinkite šitaip vaizdžiai pateikti savo nuomonės plakatuose ar pranešimuose.

TEIGINYS – NUOMONĖ

Pvz., Džo mano, kad aviacinis kuras turėtų būti apmokestintas

Faktai, įrodymai ir pan.

Pvz., oro transportas į atmosferą išmeta daug CO²

Nuostatos, pagrindinės taisyklės, mokslas ir t. t.

Pvz., CO² didina pasaulinį atšilimą. Jeigu aviacinis kuras bus apmokestintas, sumažės kelionių oro transportu

Vertybės, troškimai, tikslai ir t. t.

Pvz., aplinkos apsauga svarbesnė už judėjimo laisvę

Šaltiniai:

Petty G. Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius, Tyto Alba, 2006, p. 502–503.

Petty G. Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius, Tyto Alba, 2008, p. 456–457.